

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง "ผู้เฒ่ามีลูก" : แบบชีวิตและการปรับตัวของยายเลี้ยงหลาน กรณีศึกษา บ้านภูเหล็ก หมู่ 6 ตำบลภูเหล็ก อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ ประสบการณ์การดำเนินชีวิตของ "ยาย" เลี้ยงหลาน ในหมู่บ้านภูเหล็ก หมู่ 6 ตำบลภูเหล็ก อำเภอ บ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น เพื่อมุ่งค้นหา แบบแผนพื้นฐานของกระบวนการปรับตัว (adaptation) ของยายที่ต้องกลับมารับบทบาท "แม่" อีกครั้งหนึ่งว่าสามารถแยกแยะเป็นขั้นตอนต่าง ๆ อย่างไร แต่ละขั้นตอนมีเงื่อนไขสำคัญที่เกี่ยวข้องอะไรบ้าง การศึกษาครั้งนี้ มุ่งความสนใจความรู้สึกของ "ยาย" ต่อการต้องเลี้ยงหลาน ต่อหลาน และต่อตนเอง โดยนำเอาแนวทฤษฎีการปฏิสังสรรค์ สัญลักษณ์ และ ตัวแบบเชิงกระบวนการ เป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานในการวิเคราะห์

การศึกษาครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ ทำการเก็บข้อมูลโดยวิธีการ สัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกต "ยาย" เลี้ยงหลานอายุระหว่าง 0-6 ปี จำนวน 19 คนซึ่งเป็น กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา โดยแบ่งกลุ่ม "ยาย" ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ "ยายทำงาน" และ "ยายเกษียณงาน" เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ เทปบันทึกเสียงและการบันทึก โดยผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บ ข้อมูลในหมู่บ้านภูเหล็ก หมู่ 6 ตำบลภูเหล็ก อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นกรณีศึกษาใน ครั้งนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ชี้ให้เห็นถึงแบบแผนกระบวนการปรับวิถีชีวิตของ "ยาย" เลี้ยงหลาน หรือ แบบแผนกระบวนการพัฒนาเอกลักษณ์จาก ยาย มาเป็น "ผู้เฒ่ามีลูก" ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนช่วงเวลา คือ

ช่วงก่อนจะมาเลี้ยงหลาน พบว่า มีเงื่อนไขร่วมสำคัญที่ทำให้ "ยาย" ต้องเลี้ยงหลาน หรือ มารับบทบาท "แม่" อีกครั้ง อยู่ 3 ประการ คือ (1) ต้องการสนับสนุนให้ลูกทำงานหารายได้ (2) อยากเป็นแม่อีกครั้ง และ (3) ความรู้สึกผูกพันทางสายเลือด

ช่วงการปรับวิถีชีวิต ในขั้นตอนนี้ "ยาย" ได้ปรับตัวในแง่มุมสำคัญ 3 ประการคือ (1) ใน เรื่องการทำงาน (2) ในเรื่องภาระกิจการเลี้ยงดู และ (3) ในเรื่องการใช้จ่าย ในขั้นตอนนี้ พบว่า ความรู้สึกผูกพันทางใจ (psychological bond) ระหว่างยายกับหลานได้ก่อตัวขึ้น

ช่วงเลี้ยงหลานจนเป็นธรรมชาติ หรือ ในขั้นตอนนี้ยึดมั่นผูกพัน เป็นขั้นตอนที่ "ยาย" รู้สึกต่อหลานราวกับว่า พวกเขาคือ แม่จริง ๆ ของหลาน ในขั้นตอนนี้ การเลี้ยงเด็กจะมีลักษณะเป็น ธรรมชาติ และเป็นเรื่องหลักในชีวิตประจำวันของ "ยาย"

ในกระบวนการปรับตัวของยาย หรือ กระบวนการเปลี่ยนเอกลักษณ์เป็น "ผู้เฒ่ามีลูก" ยายทุกคนต้องผ่านขั้นตอนทั้งสามขั้นตอนทุกคน